

Fra Kløntorp og Lundsrud til Easton i Wisconsin

En emigranthistorie med oppbrudd i 1882

Av Lisa Thorpe Machan. Oversatt og bearbeidet av Dag Mysen

Kommende sommer vil etterkommerne til emigrantene Karl og Anne (Lund) Thorpe samles til fellesskap og mimring i Bethany Lutheran Church i Easton, Wisconsin. Hvert femte år samles vi i denne lille landsbykirken for å holde familiebåndene ved like, og for å synge, spise kransekake og lefse, og gjenfortelle de gamle historiene.

Da vi møttes for fem år siden lovet jeg å skrive om vår «foreldreløse» oldefar og om røttene våre i Eidsberg. Jeg fant så mye spennende gjennom undersøkelsene mine at mine eldre kusiner og fettere bestilte fly for oss, og plutselig var jeg turleder i Norge med verdifull assistanse fra Øivind Larsen i historielaget i Eidsberg. Da vi var innom plassen Burås der vår oldefar bodde som barn, bøyde jeg meg og kysset bakken og oppdaget at jeg gråt. Følelsene ble så sterke. Minnene strømmet på med fortellingene om vår familie, vår historie, våre kamper og prøvelser og vår utholdenhet av nåde.

Dette er historien om vår families røtter i Eidsberg og om familietreet som ble plantet om til å vokse i Amerika. (Til norsk ved Dag Mysen.)

Begynnelsen: Karl Theodor Knutzen og Anne Julie Lund

Karl ble født 17. desember 1851 på Christiania Fødehem. Foreldrene var Anne Marie Gulbrandsen og Carl Møller Knutzen. Fødselen er merket med «i ekteskap», men sannheten er at hjemmets ansatte utviste diskresjon.

Bethany lutherske kirke.

Moren døde på julekvelden noen dager senere. Faren, som var assisterende fattigforstander, forsøkte å balansere sin gryende karriere i fattigomsorgen med å skape et hjem for sønnen sin.

Tre år senere blir byen hjemsoekt av en kolera-epidemi. Faren bruker kontakt-nettet sitt til å plassere treåringen sin på plassen Burås under Kløntorp i Eidsberg. Her trives Karl under omsorgen til et fattig, men sjenerøst ektepar: Ola Gudmundsen Burås og Elen Marie Andersen.

Ola gikk under navnet «profeten» i Eidsberg. Ola og Elen oppdrar barnet til å elske sang og musikk, fellesskapet på landsbygda og gleden i tro og tjeneste for andre.

Faren drar til Amerika for å gjøre lykken, men går i stedet konkurs. Han flytter tilbake, bosetter seg i Farsund og forsvinner ut av sønnens liv for godt. Karl blir hos Ola og Elen, læres opp til å bli skomaker og begynner å

Ole og Elen Burås, Karl Thorpes fosterforeldre.

dra rundt i bygdene for å lage sko til gårdstolkene.

Anne Julie Lund ble født på gården Guthu i Trøgstad 6. november 1858. Foreldrene var Johannes Tostensen Naalem (Lundrud) og hustruen Caroline Simensdatter Huseby. Carolines far hadde tidligere eid gården

Lille Huseby i Eidsberg, og da Caroline var to år kjøpte han Østre Lundrud, som hadde vært en del av gården Engen under Huseby, av Carolines bror Anders Simensen Huseby. Søsterens familie kjøper Vestre Lundrud.

I juni 1864 er Carolines far Johannes 32 år gammel og full av tiltakslust. Han kjøper hoveddelen av bruksretten til nabogården Hornås for 500 spd. Men konjunktorene svikter og han forstår at han har ekspandert for raskt. I to omganger tar lensmannen opp liste over hva som kan selges hvis han ikke makter å betale gjeld, og familien må etter hvert selge to av sine tre melkekuer. Johannes begynner å ta ekstraarbeid som tømmerfløter på Glomma.

Fire år etter har han maktet å betale ut alle sine kreditorer. Med fløterarbeidet og gode avlinger synes fremtiden lys og sikker. Men noen uker etter, i romjulen 1868, ryker blindtarmen og Johannes får en brå død. Dermed styrtes familien ned i økonomisk kaos. Seks uker etter dødsfallet, 22. februar 1869, blir

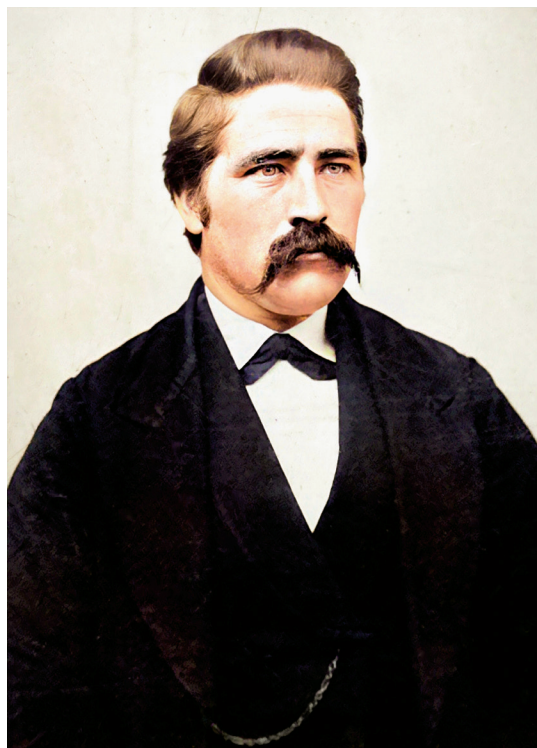

Karls barndomshjem Buraas, malt av Heidi W: Krog i 2004. Besøkt av vår familie i 2018.

moren Annes barndomshjem solgt til høyeste bud på auksjon. Naboene hjelper familien til å sette opp en liten hytte i ei steinhelling opp mot skogen på Lundsrud. Caroline tar seg ekstra-arbeid med å stelle hagene, vaske, bake, slakte og lage pølser for naboene. De tøffe omstendighetene sveiset de seks Lund-barna sammen. Senere fortalte Anne etterkommerne sine om hvordan treskoene bråket når de trampet over gulvet i hytta, men også hvor morsomt det var om vinteren når de kunne skli på isen med treskoene.

I 1874 blir Anne konfirmert i Eidsberg kirke. Hun forlater Lundsrud for å arbeide som hushjelp i Fredrikstad, muligens hos bestefaren Simen Huseby, som arbeidet på Gressvik-saga i Onsøy. I 1877 er Anne tilbake på Lundsrud. Det kommende ekteparet møttes her da den ivrige skomakeren kom på døren hos henne for å tilby sine tjenester for familien. 3. august samme år ble Karl og Anne gift i Eidsberg kirke. Bruden er 18, brudgommen 25. Brudgommen lagde galant høyhelte sko som gave til bruden, men familiekrøniken forteller at Anne derfor gikk temmelig ustøtt opp og ned kirkegulvet. Hun var jo ukjent med høye heler! Bryllupet ble etterfulgt av tre sødmefylte dager med festligheter og en tur nedover Glomma i båt, sannsynligvis med dampbåten «Krabben», som gikk i daglig rute mellom Sarpsborg og Eidsberg.

Karl og Anne begynner ekteskapet sitt med å drive småbruket til fosterforeldrene til Karl, som nå var Langbråten under Lislerud. To år etter har de allerede to barn og flytter til

Karl Thorpe.

gården Torper i Os i Rakkestad. Nå har Karl to menn som arbeider for seg. Men gleden over en god og ny begynnelse blir plutselig snudd til sjokk og fortvilelse. De to småbarna Johanna og Olaf dør med noen dagers mellomrom i en kikhoste-epidemi som går som en farsott i distriktet. Og da neste barn blir født i juli 1881, Karoline Mathilde (Tille), slår billige kjøpesko bunnen ut av Karls skomakerprofesjon. Det gjør at det unge paret begynner å legge planer om å dra til Amerika. Fra tidligere har Karl sønnen John Hilmar. Det bestemmes at han skal bo hos Ola og Elen Marie til han er konfirmert. Da drar han over og slutter seg til familien sin.

Emigrantene

Den 14. april 1882 emigrerer Karl, Anne, ni måneder gamle Mathilde og

Annes bror Anton Lund fra Christiania, to uker etter at dampskip hadde brutt opp fjordisen etter vinteren. Selv om datteren Tille senere ville få anledning til å besøke gamlelandet, ble dette den siste dagen Karl og Anne så hjemlandet sitt.

Skipet var D.S. «Angelo», et dampskip i Wilson-linjen som kunne frakte rundt 170 passasjerer. Den seilte fra Christiania til Hull i England på tre dager. Derfra tok de tog til London sentrum nær White Chapel.

Ut fra London seilte familien Knutzon med D.S. «Egyptian Monarch». Skipet gikk med last begge veier over Atlanteren. Fra Amerika fraktet den storfe til det engelske kjøttmarkedet. Her ble båten vasket ned og lastet opp med emigranter til New York i de samme lasterommene.

Familiekrøniken forteller at det var fullt av lus i seksjonen for enslige menn, så da Anton kom på besøk til søsteren i familieavdelingen, brakte han med seg luseplagen dit. Fra New York reiste de til Milwaukee, der Annes bror John Lund ønsket dem velkommen: «Endelig kom du!» «Ja», svarte Anne, «og vi er ikke alene!» Lusa var blitt et tallrikt reisefølge.

Allerede i 1884, i en alder av 51 år, kom Annes mor Caroline (Huseby) Lund etter. Hun emigrerte til Milwaukee for å slutte seg til sine fire gjenlevende barn, barnebarna og to brødre. Anne og Karls familie vokste. Elise (Eliza) Olava blir født i 1883 og Jennie Kristina i 1885. Men igjen rammer tragedien. I den beinkalde vinteren 1887 dør lille Jennie Kristina i lungebetennelse før hun er fylt ett år. I 1888 kommer Jennie Sophia til verden.

Karl og Anne Thorpe.

Strevet for en bedre tilværelse

Karl og Anne er fast bestemt på å skape et godt liv for seg og alle sine. Gjennom Annes onkel Arne Huseby blir Karl ansatt i Edward P. Allis Company som produserte dampmaskiner og mølleutstyr. Her omskaper Karl seg fra å være skomaker til å bli mølle-ingeniør.

Karl begynner å lure på om han skal kalle seg Charles, og da de tyske medarbeiderne hans erter ham med at Knutzon liknet på det amerikanske slang-uttrykket «nuts» = galematias, begynner han å bruke etternavnet Torp, senere Thorpe. Karl vokste jo opp på Kløntorp og det første bostedet for han og Anne var på Torper. Navnebyttet ble derfor uttrykk både for trofasthet mot bakgrunnen i gamlelandet og for behovet for å forme seg en ny identitet i den nye verden.

Under arbeidet på fabrikken røk en elevatorkabel slik at Karl falt nesten ti meter ned. I fallet løsner en planke. Den treffer ham i hodet og gir ham kraniebrudd. Han blir brakt hjem med hest og kjerre og er bevisstløs i to uker. Hørselen på det ene øret forsvinner for godt. På grunn av skaden blir Karl tilbudt en permanent stilling på fabrikken som erstatning.

Men Karl er blitt trett og lei av å bo i en travel by. Han savner bygdene, landskapet og skogene hjemmefra. På den tiden blir det åpnet opp for å bosette seg i tykt skogkledte områder i den nordlige delen av det sentrale Wisconsin, i området rundt byen Easton. Karl og Anne bestemmer seg for å kjøpe land her som kunne brytes opp til jordbruksdrift.

Nybyggere

De gjør en avtale med en kommende nabo om at han bryter opp akkurat tilstrekkelig land på deres nye eiendom på 40 acres (ca. 150 mål) til å kunne sette opp ei provisorisk koie for familien Thorpe. Skogen her er tykk og høyvokst, og det er en formidabel oppgave bare å rydde plass for ei dårlig bygd hytte.

Sent i april i 1889 reiser Karl Thorpe og Anders Huseby med sine familier med tog fra Milwaukee til den lille tømmerhoggerbyen Wausau. Derfra har de en 25 km lang sledetur gjennom snødekt landskap til den lille og lekke koia som var bygd for den lille familien på fem. Denne tradisjonelle nybyggerkoia ble bygd av vertikaltstående tømmerstokker side ved side, og med skråtak av tynnere stokker. Normalt ville ei slik koie bli tettet

med våt leire, men på grunn av at den ble satt opp vinterstid er det mest sannsynlig at den ble tettet med fersk kumøkk.

Når Karl slukker parafin-lampa første kvelden, senker et stummende mørke seg inne i hytta og rundt den. Til og med måneskinnet blir sperret ute av den tykke storskogen rundt dem. De hører ulver hyle. De hører trommene til Ojibwa-stammen som bor rundt dem i skogene og tasse-lydene fra dyr som rusler på utsiden av koia. Familien klumper seg sammen foran varmen inne. Skogene rundt dem er fremdeles bosted for ulv og bjørn, og i den første tiden de bor der holder de et bål på gårdsplassen levende dag og natt for å holde villdyr på avstand. Og når våren blir sterk og snøen smelter, begynner det glisne taket å lekke slik at den lille familien må sove under paraplyer.

Nå er Mathilda sju år, Eliza er fem og lille Jenny er bare sju måneder gammel. Ettersom telen forsvinner begynner Karl å rydde land og brenne kvister. Anne og jentene plukker steiner og begynner å anlegge en hage. Det første som plantes, sås og settes er kålrot, poteter, hirse og havre. Dette skulle gro gjennom sommeren rundt trestubbene. Særlig kålrot gir viktige avlinger disse første avgjørende årene. Kålrot kunne tjene både som kufôr og familiemat.

De fleste av naboene bygde seg laftede tømmerhus etter hvert. Men Karl har blitt en erfaren tømmermann og snekker. Han og Anders Husebys svigersønn setter opp et ordentlig reisverk-hus gjennom sommeren. For å sørge for kjøttmat kjøper Karl seg rifle. Anne lærer seg å preparere nye typer

kjøtt til god mat: rådyr, rapphøns, harer og til og med vaskebjørn.

På denne tiden er det fremdeles vanlig å se folk fra lokale Ojibwa-familier på stiene i storskogene. De bytte-handlet egenproduserte nyttegjensander med brød og salt fleisk, og satte gjerne opp en enkel tipi-leir i naturlige skog-lysninger og på elvebreddene.

Som nevnt ble avlingene sådd, satt ned og plantet rundt trestubbene i jordet de hadde rukket å rydde. Men fremdeles var jordene små og trærne rundt høye og mørke. Det var ofte vanskelig å få tørk på høyet og kornet. Før det ble satt i stakk måtte det håndvendes hver dag og mange dager i strekk. Og Anne og barna måtte lage kornnek på gamlemåten.

De første årene levde Anne, Karl og barna så og si utelukkende av det de kunne avle og få til på den vesle gården sin. Likevel måtte de med jevne mellomrom den lange veien til Wausau for å proviantere mel og sukker, salt og pepper. Før de fikk hester på bruket sitt måtte Karl gå de 25 kilometerne til Wausau på gamle indianerstier i skogene og på gjengrodde tømmerdrift-veier. På hjemveien ville han frakte en femtikilo-sekk med hvetemel på ryggen. Selv da de fikk hester å kjøre med, tok turen frem og tilbake en hel dag. Den første lokale butikken ble ikke satt opp før i 1909.

Etter et par år kunne Karl kjøpe noen få kuer som kunne gå med bjelle rundt halsen og gresse rundt stubbene. Da kunne familien endelig kjerne eget smør og ha egen melk i husholdet sitt. Slaktingen foregikk i slutten av november. Da samlet naboene seg

og samarbeidet for å lage pølser og å salte og røyke skinke og bacon for vinterhalvåret. Da Annes mor kom og ble med i husholdningen tok hun vare på blodet i slakteprosessene og laget blodpølse. Slik fortsatte mange kjære mattradisjoner fra gamlelandet. De høstet også ville solbær og plukket blåbær og bjørnebær og laget sauser og syltetøy. Så snart potetene var plukket ble det laget lefse på jernkomfyren. I sine eldre år kunne Karl kjøpe lutefisk og salt sild, og nyte smaken av Norge. Kaffe var dyrt. I stedet drakk de noe de kalte «erte-kaffe» som ble laget av brente erter blandet med brent bygg. Anne lagde såpe av aske-lut og dyrefett. Nå er de store jerngrytene hun brukte beplantet med petunia og står til pynt ved Thorpenes familiehytte ved den lokale innsjøen.

Gudsfrykt og nøysomhet, på norsk!

Karl og Anne med familie ble blant de første norske som bosatte seg i distriktet som sognet til byen Easton. Nybyggergårdene deres lå spredt rundt i storskogene. De unge familiene begynte å besøke hverandre gjennom nettverket av skogs-stier. De samlet seg til bibelstudier i hjemmene og hadde gudstjenester på søndagene der de vekslet på å stå for forkynnelsen.

Helen Antonette Thorpe kom til verden i januar 1891 som den første Thorpe som ble født i distriktet Easton. Samme år ble Bethany Norwegian Lutheran Church stiftet i stua hos moren Anne, og den nyfødte Helen ble det første barnet som ble døpt i den nye menighetens forsamling. De ga en sju mål stor tomt til kirke

midt i skogen. Denne ble reist i 1895, og selv om det enda ikke var vei til bygget, ble stedet over natten kirke- og kultursenter for den norske befolkningen i området.

I perioden 1895–1903 ble ikke menigheten betjent av prest. I stedet ble den ledet av Karl og andre talentfulle lekmenn som prekte evangeliet på norsk hver søndag. Hver familie i kretsen fant sine nisjer å gjøre tjeneste i for fellesskapet. Anne ble den første presidenten i en nystiftet kvinneforening og senere i den lokale misjonsorganisasjonen. Kvinnene reiste kontanter gjennom å skaffe rå-ull fra bøndene for å spinne det til garn hjemme og strikke sokker, strømper og gensere til tømmerhoggerne som arbeidet i de store tømmerkompaniene. Alle midler som ble samlet, ble gitt til misjoner og annen kristen tjeneste.

Store prøvelser

I disse nybygger-årene var difteri, meslinger og kikhoste konstante helsetrusler. Som ten-åring overlevde Eliza så vidt et angrep av tyfoid-feber. Noen ganger er også selve kureringen skrekkinngytende. I en influensa-epidemi er medisinen så sterk at om en dråpe falt på bordduken etset den seg rett igjennom. Såre hals ble forsøkt kurert ved å legge rundt et ullklede gjennomtrukket med varmt fett og løkolje, eller med skitten og våt sokk. De lagde sin egen hostemedisin av furu-harpiks og honning.

I august 1892 dør Anne og Karls sønn Gothard som spedbarn. Han blir den første som begraves på deres nye kirkegård i skogen. Gothards yngre bror

Karl blir født i 1894 og dør året etter som ett-åring. Karl lager små trekister hjemme på gården til guttene sine. Denne store sorgen blir etterfulgt av gleden over tre nye gutter som blir født, og som vokser opp: Antone Julius i 1895, George Theodore i 1898 og Oscar Carl i 1900.

Livet går videre

Den eldste dattera Mathilda er fremdeles tenåring da hun forlater hjemmet og drar til Milwaukee for å bo hos sin tante og onkel Godthard og Lizzie Lund, for å gjøre tjeneste i Aberdeen Hotel. Veien til hotellet går gjennom et utrygt område og en ung frier, som er norsk sjømann og heter Axel Stang, kjøper en sykkel til henne som friergave. Han bekymret seg for sikkerheten hennes og ga henne mulighet til å sykle unna de som måtte ha ondt i sinne. Omsorgen gir resultater. I 1901 gifter de seg og bor i skipet han arbeider på, som vaktmester-par mens båten ligger til kai i Lake Michigan og er innefrosset.

1903 er et godt år for de eldste Thorpe-barna. Jennie fyller femten og drar til Milwaukee for å arbeide og utdanne seg til syerske av alle typer konfeksjon. Talentene hennes leder henne til California og Chicago der hun leder produksjonen av klær for Sears Department Store (en av de største handelskjedene i USA).

Eliza arbeider både i Wausau og i Milwaukee som tenåring. Når hun besøker hjemmet blir hun oppvartet av unge Hans Nelson. Eliza synger bestandig når hun arbeider, og da hun fyller 16 imponerer Hans sin musikalske kjæreste med å leie hest og

Hans og Eliza Thorpe Nelson i 1903.

kjerre, og galant overlevere sin gave, som er en gitar. De gifter seg i 1903.

John arbeider etter hvert som formann på et sagbruk med trevare-utsalg i Alabama. Senere blir han med-grunnlegger og daglig leder for «Corporation» trevare-utsalg i Chicago. I 1903 reiser han imidlertid til Norge. Her treffer han sin fremtidige kone Molly i en familiesammenkomst. Han vender ikke tilbake før etter den store krisen som treffer familien det følgende året.

I 1903 blir det engelskspråklige gudstjenester i kirken deres i tillegg til de norske. Det blir dannet kirkekor og Karl synger i koret. Som sin fosterfar har Karl en dyp bass-stemme. Naboene hører ofte stemmen hans som bar langt i det skogkledte landskapet rundt gårdene. Karl komponerte sine egne bass-stemmer og skrev en personlig salmebok med sine stemmer innskrevet. Denne ses fremdeles på

som et klenodium i storfamilien. Denne kjærligheten til musikk og sang gir fremdeles gjennomslag i femte og sjette generasjon.

En ny krise rammer

Karl blir gradvis dårligere de siste seks årene han lever. Karl og Annes siste barn, Clara Marie, ble født i januar 1904. Da våren kom ble Karl anbefalt å la seg operere på «The Norwegian American Hospital» i Chicago. Mens han skjuler sine egne antakelser skriver han til Elizas mann Hans. De har slått seg ned i en tømmerhogger-leir for å arbeide der. Han spør Hans om han kan ta vare på gården mens Karl er på hospitalet. Da Karl blir kjørt til togstasjonen med hest og vogn i mai, sitter åtte-årige Antone i baksetet på vogna og hører med store barneører at foreldrene snakker sammen om at det ikke er sikkert Karl kommer levende hjem igjen, og at Anne da burde bryte opp og dra til Chicago og bo hos brødrene sine. Noen dager senere oppdager legene under operasjonen at Karl har magekreft. Han dør 21. mai, noen få dager etter operasjonen. Han er bare 52 år gammel.

Karls død oppleves som et ødeleggende slag for familien og gården. Likevel overrasker Anne alle ved å ikke flytte til Chicago. En forferdelig tørke åpner vekstsesongen det året og bringer Anne på kne i bønn. Men hun reiser seg i tillit til Guds varetekt og omsorg, og fortsetter å drive gården etter mannens død.

Krevende år på gården

I 1904 hadde gården vokst til 80 acres (ca. 300 mål). Men mye av

skogsområdet var enda ikke ryddet.

Som åtte, seks og tre år gamle er Thorpe-guttene «mennene» på gården, men for unge til å kunne drive det krevende jordbruket. Hans og Eliza blir på gården i to år og gjør det de kan for å berge gården og drifta. Med felles anstrengelser makter familien å rydde hele gården. Guttene lærer seg å jakte og hjelpe til på den måten. På forsommene skjærer de i barken på hemlock-graner og tapper tresaft som de selger til det lokale garveriet. Og om vinteren hogger de tømmer av de store trærne på eiendommen. Da kjører Anne heste-spannet mens Hans får tømmeret på sleden. Barna til Anne husket og fortalte hvordan det lange skjørtet hennes ble stivfrosset i snøværet i vinterkulda og ble satt ute i gangen om natta, slik at hun bare kunne hoppe oppi det om morgenen.

Uvær og vind er konstante trusler for gården og hele nabolaget. Den 4. juli i 1905 drar en kraftig tornado seg gjennom området. Hans får Anne, Eliza og barna ned i kjelleren for å søke beskyttelse. Stormen raser rundt dem. De klynger seg til hverandre og ber i det stummende mørket. Deres gård klarte seg, men mange hus og låver i nabolagene ble knust til pinneved i vindkastene. I 1912 tok en regnstorm alle bruene og veiene i distriktet, og i en elektrisk storm i 1915 brant sju låver ned av lynnedslag på én natt.

Brann er en konstant fare når man er avhengig av å brenne grener og stubber for å rydde land. Fikk en slik brann tak i storskogen kunne toppen av hemlock-granene ta fyr og eksplodere, og sende et forferdelig gnistregn rundt til andre trær. En

natt noen år senere, da Hans og kona hadde fått seg egen gård i nabolaget, oppsto det skogbrann i nærheten. Han løp inn i huset og ropte sammen familien for å evakuere. Et lite skift i vindretningen og brannen ville omringe huset deres og brenne dem inne. Datteren Esther forteller hvordan hun gråt av redsel og strevde for å få med seg dokka si og dokkeklærne da de måtte flykte. Midt i natten løp de til bestemor Annes hus og søkte ly der mens nattehimmelen sto rød av flammer rundt dem. Men huset deres ble spart.

Etter at Eliza og Hans begynner for seg selv igjen, makter Anne å holde gården gående ved å leie inn hjelp når hun trengte det. Det betydde mye at brødrene hennes og hennes voksne barn sendte henne pengehjelp når det trengtes. Anne dyrket grønnsaker som hun byttet i butikken mot andre varer. Sammen med småguttene sine plukket hun bær og syltet og solgte. Den voksne datteren Helen er stadig og hjelper til.

Gradvis blir de små Thorpe-guttene store nok til å hjelpe til skikkelig,

Skolen i Sunrise.

selv om de til stadighet også gir seg hen til å leke på gutters vis. De slipper redskapene sine og klatrer i epletrærne i stedet, men Annes milde stemme får de tilbake til pliktene sine når det trengs. Dermed er det ikke sagt at de ikke fikk tid og rom nok til å leke og finne på alt mulig. De løste transportproblemet sitt på den nesten fire kilometer lange skoleveien på skogstiene ved å lage tre meter høye stylter. Disse kløv de opp på fra låvebrua og hoppet ned fra på en forhøyning ved uthuset på skolen. På skoleveien gikk de de fire kilometerne med sjumil-skrutt høyt hevet over sine klassekamerater. De var også den første av fire generasjoner Thorper som bygde flåter og drev med kanoer i nabolagselva. Og særlig Oscar likte å gå på skøyter bare han fant en isflate som var frosset. Tillie husket og fortalte om en lykkelig barndom som var fylt av moro og latter, og mange leker når de var ferdige med pliktene sine. På kveldstid likte Helen, Clara og guttene å samle seg rundt pianoet og synge.

Kirken fortsatte å fungere som nav for familiens tro og kirkeaktiviteter. Alle Thorpe-barna ble aktive i kirkens forskjellige virksomheter, som i søndagsskolearbeidet, i ungdomsgruppa og i kirkekoret.

Da Antone fylte tolv, ga Anne lomdeboka til ham. Nå skulle han være mannen. Guttene ble fort voksne. De lærte seg alle slags håndverk og ferdigheter. Et eksempel: En gang det ble komplikasjoner under en kalvefødsel, tok guttene Antone og George en kniv og foretok keisersnitt og sydde igjen. Kalven

og moren overlevde og de nybakte tenårings-veterinærene gikk over i familiehistorien med ære.

Det ble mer og mer merkbart at de trengte en ny låve og i reisverk. Annes entusiastiske gutte-gjeng bestemte seg for å bygge den selv. Da var Antone 16, George 14 og Oscar bare 12 år. Tenårings-bøndene laget arbeidstegninger, snekret reisverk, reiste hele bygningen, malte og la på tak. Den ferdige låven ble en manndomsprøve for guttene. Ettersom de ble voksne fikk de seg egne gårder i nærheten og bygde sine egne uthus og boliger. Tillie og Eliza med familier slo seg også ned på nærliggende gårder med utgangspunkt i tømmeruthus og tømmerkoier. Med det som utgangspunkt skapte de seg trivelige og moderne gårdsbruk.

Barna blir voksne

I 1914 gifter Helen seg med sin norskættede venn. Hun sto alltid frem som generøs, selskabelig og særdeles familieorientert. Hun var glad og munter, og bakte og sydde for barna sine. For Helen var det bedre jo flere de var slik at hun også tok til seg fosterbarn i hjemmet sitt nær Chicago.

1925 ble et merkeår for de yngste Thorpe-barna. I løpet av dette året gifter alle fire seg: Jennie, Antone, George og Oscar. Som eldste gutt arver Antone gården. Han føyer et sommerkjøkken til bolighuset og setter opp en moderne låve. Med dyktighet og forretningssans moderniserer han den nå 160 acres store gården (ca. 600 mål) med innlagt vann og bad, melkemaskiner og traktordrift.

Yngstemann Oscar utvikler seg som

en driftig og foretaksom ung mann. Han er så vidt ute av tenårene da han driver sagbruk på Thorpe-gården. I 1925, året han gifter seg, kjøper han en forlatt gård like i nærheten, bygger moderne driftsbygninger og bolig, og utvider gården til 200 acres (750 mål). Både han og Antone følger i foreldrenes fotspor. De gjør forskjelligartet tjeneste i kirken og er med i lederskapene i bondeorganisasjonene som organiserte landsbygda og var plogspisser i utviklingen av jordbruket.

Den mellomste broren George er min bestefar. Han forlater hjemmet som 16-åring, fast bestemt på å legge seg opp nok penger til å kunne kjøpe seg en gård. Han begynner som læregutt i en maskinforretning i Chicago, tjener 10 cent i timen og arbeider ti timers dager. Året etter tar han toget til Nord-Dakota og

George som tømmerhogger (lumberjack).

senere til Minnesota for være med i innhøstingen. Gjennom vinteren er han tømmerhogger, men utpå våren får han kuma og blir senge-liggende i tre uker. Legebesøket kostet 20 dollar, som tilsvarte litt mindre enn en

Sagbruket i 1910. Thorpe-brødrene til høyre.

månedslønn. 18 år gammel kommer han tilbake til gården og blir ansatt til å bygge lokale veier. Han elsker å være hjemme igjen, spiller rollen som julenisse i julen og forteller spennende historier til henrykte nieser og nevøer. Og så hjelper han brødrene sine med å få inn høyet og bryte nytt land til gårdene deres. I 1924 har han lagt seg opp nok penger til å kunne kjøpe ku-gården som var nabo til Antone, og som var på 140 acres (530 mål). Året etter gifter han seg med Gunvor, kjæresten fra kirkekolet i menigheten. Begge gjør tjeneste i kirken, George som kasserer og Gunvor som korleder. I sitt første driftsår opplever de at den gamle tømmerlåven blåses i haug i en storm. En generasjon etter, i 1957, brenner den fine driftsbygningen han bygde da han overtok gården. En fryktelig elektrisk storm blir bygningens bane. Ved hjelp av sønnene sine som kom hjem fra college for å hjelpe til, bygde han ny driftsbygning.

Jennie skaper seg et vakkert hjem i Chicago. Hagen hennes blir beundret som en «eventyrverden» av niesene hennes.

Men mannen hennes som var advokat, viste seg å stå frem som aggressiv og voldsom. Til slutt truet han henne på livet og gjennom en dramatisk redningsaksjon berget familien henne ut av uføret.

Etter konfirmasjonen sin flytter Clara til Chicago i følge med noen kusiner. Her finner hun arbeid og synger i et norsk kirkekor i en luthersk kirke sammen med kusinene. I 1947 gifter hun seg med en norsk venn, analytikeren George Gustave.

Jennie på verandaen på våningshuset på Thorpe-gården.

Thorpe-gården som samlingspunkt

Anne elsket barnebarna sine og de var alltid velkomne til å komme på besøk i besteforeldrehjemmet. Senere fortalte de gjerne om juletiden og sledeferder til besteforeldrehjemmet i gnistrende vintervær, inntullet i varme ulltepper. Bestemor sto alltid klar med kaffe, store sukkerbiter og kaker.

Anne dør

I 1927 inviterer Helen sin mor og Clara til å flytte sammen men henne og familien til Berwyn, nær Chicago. Her dør Anne 21. mars 1931 og blir gravlagt ved siden av mannen sin Karl på Mount Olive norske kirkegård i Chicago. Da etterlot hun seg 14 barn, hvorav ni levde og 31 barnebarn, hvorav 27 levde.

Karl er husket som en jovial og vennlig far med en veldig bassrøst. Han arbeidet hardt, hadde daglige bønne-avbrekk og la til rette for musikk, glede og latter i familien sin.

Anne var mer stille og reservert, med en lun humor som kledte seg i en miks av norsk og engelsk. Hun var glad i å stelle for familien sin, var et arbeidsjern og trivdes i tjenester som sprang ut av troen hun bar på. Hun

sto frem som en stødig og trofast partner med mannen sin, i strevet for å realisere den felles drømmen om å tvinge frem et godt hjem for seg og sine ut av villmarken de kom til.

Min gren av familien

Gjennom den store depresjonen på 1930-tallet var tidene beintøffe. Kukkjøtt selges for 1 cent pundet (0,45 kg), 12 egg koster 9 cent. Klær er forholdsvis svært dyre. I stedet syes klær hjemme av melsekker. År med tørke og store svermer med gresshopper legger press på Thorpe-gårdene, men svekker ikke troslivet deres. Derfra trekker de næring til glede, styrke og utholdenhet.

Flere av Karl og Annes eldste barnebarn forsetter med gårdsdrift. Mens de yngste av annen generasjon drar til høyskoler og bibelskoler for å utdanne seg til landbruksrelatert virksomhet, begynner de eldste i tredje generasjon å trekke seg ut av gårdslivet. Noen få vil vende tilbake til røttene, men de fleste skaffer seg helt andre karrierer. De blir lærere, sykepleiere, leger, sosialarbeidere, ingeniører, prester, professorer, forretningsfolk, psykologer, kontorfolk, kirkeansatte, designere, musikere, snekkere, fosterforeldre, forfattere og så videre, langt fra nybygger- og bonde-røttene sine.

Min familielinje går gjennom bestefar George, og gir et bilde av hvordan generasjonene sprer seg utover:

Georges eldste datter, Janet, tar utdanning som sykepleier ved Augustana School of Nursing i Chicago. Hun arbeider som sykepleier til mannen hennes dør plutselig og

Anne Torps broderi fra 1887.

uventet. Etter å ha passert 50 drar hun tilbake til Augustana, tar en Master og begynner å undervise i sykepleiefag. Hennes eldste datter er investeringsanalytiker, den mellomste sønnen er klinisk terapeut, mens den yngste sønnen forlater bylivet i Chicago og blir melkebonde og forfatter på en gård bare et par kilometer fra den opprinnelige Thorpe-gården.

Georges sønner Mark og Neal (min far) utdanner seg på Augsburg Lutheran College i Minneapolis. De blir begge utdannede piloter. Mark blir ingeniør og leder tegne- og prosjektkontoret for flydelen av fabrikken McDonald Douglas i St. Louis. Datteren hans blir sykepleier og sjef for en hjerteklinikk, den eldste sønnen blir ingeniør, hobbybonde, båtbygger, og farter gjerne rundt i Karibien. Den yngste sønnen blir musiker og eier av en musikk-skole.

Min far Neal arver familiens kjærlighet til musikk og sang, og begynner som dirigent i kirkecoret som 12-åring. Han tar etter hvert en PhD i organisk kjemi og fysiologi, og skriver en lærebok i cellulær biologi. Senere leder han fakultetet for biologi

Gunvor, Mark, Neal, Janet og George Thorpe.

og naturvitenskap ved Augsburg College, til han og kona Kay flytter til staten Washington, der han tar stilling som leder og forvalter av Murdock Charitable Trust (en stor veldedighetstiftelse).

Neal og Kays tre barn tar alle utdannelse ved både St. Olaf og Augsburg Lutheran Colleges. Heather blir psykolog og leder av den psykiske helsetjenesten ved en klinikk i Minnesota. Hun og familien hennes trekkes mot landsbygda og oppretter en gård for dyr som trenger hjelp. Peter drar til det fjerne Østen og India, men kommer tilbake for å arbeide for

organisasjoner som hjelper ungdom i faresonen, og hjemløse i Washington.

Etter å ha bodd en stund i Japan for å undervise i engelsk og bibelkunnskap i den lutherske kirken der, ble jeg leder for en avdeling ved et luthersk Bible College i California. Der hopper jeg over til å undervise på en japansk skole, mens jeg fullfører en Master ved Fuller Theological Seminary. Da jeg var med og ledet et kirkelig ungdomsarbeid møtte han som ble mannen min. Han er laser-fysiker og ingeniør. Som nybakt mor underviser jeg japanske studenter og har tjenesteoppgaver i lokalsamfunnet.

Oppsummering

Min californiske sønn lever fjernt fra sine norske immigrant-røtter. Derfor mater jeg Luke med fortellinger om forlenget avdøde for-mødre og -fedre. Vi flyr ofte østover for å være hos familien i Wisconsin. Der tapper han og koker lønnesirup sammen med bestefaren og andre byboende fettere

Familiegjenforeningen i 1980. Forfatteren i gult. Karl og Annes sist-levende barn, Antone Thorpe, er nummer sju fra høyre i tredje rekke.

George og Antone Thorpes familie i Østfold.

i skogen til oldefaren deres. Han mater kalvene på gården til en fetter og er fjerde generasjon som fisker ved familens innsjøhytte, og som leker ved den lokale elva. Tradisjonelle norske retter og matvarer skaper stadig ny entusiasme. Vi har fortsatt med å bake lefser og krumkake til juletiden. Luke lærer seg til å like spekesild, geitost, skolebrød, kjøttkaker, kransekake og lutefisk.

Samtidig som etterkommerne til Karl og Anne vil møtes sommeren 2021, er familiehistorien vår i ferd med å snu. De to gjenværende melkeproduserende Thorpe-gårdene på landsbygda i Wisconsin selges ut av familiene i år. Etter fire generasjoner som bønder er det nå helt andre

historier som skrives. Og når jeg tenker gjennom disse forandringene i hjemmet mitt i Californias kystbelte, fjernt fra det daglige strevet med å melke kuer og lempe høy, kjenner jeg likevel sorg over at en epoke er over.

I alle familier kan det komme et punkt der det blir urett å klamre seg til «ting». Men når røttene er festet dypt, vil levende trær kunne vokse videre. Denne sommeren vil dette bli demonstrert for oss alle. Selve hjertet i en immigranthistorie, som i enhver familiehistorie, holdes levende gjennom viderefremdling av fortellingene, og gjerne, hvis du er heldig, ledsaget av en tallerken varm rømmegrøt.